

7 באוקטובר 2014

לכבוד
השופט (בדימוס) יוסף שפירא
מבקר המדינה
באמצעות פקס: 02-6665204

שלום רב,

הנדון: בדיקת תהליכי קבלת החלטות ב"צוק איתן"

1. אנו פונים אליך על מנת להפנות את תשומת ליבך לסוגיות שדורשות לדעתנו בדיקה והתייחסות במסגרת הביקורת שהודעת כי תערוך על תהליכי קבלת החלטות בדרג הצבאי והמדיני במהלך "צוק איתן" וכן על מנגנוני הבדיקה והחקירה של צה"ל והממשלה.

2. על פי הודעה שהתפרסמה באתר מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור ביום 14.8.2014, ההחלטה לפתוח בבדיקה התקבלה "לנוכח טענות שהועלו, כי מדינת ישראל הפרה, לכאורה, את כללי המשפט הבינ"ל ואיננה בודקת את פעולות צה"ל כנדרש על פי הדין הבינ"ל". עוד נמסר בהודעה כי "הבדיקה תתבצע, בין היתר, גם לאור הדין הבינלאומי ופסיקות בית המשפט העליון, מסקנות דוחות קודמים, ומסקנות וועדות ציבוריות קודמות, כולל זו אשר בחנה בעבר את מנגנוני הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינ"ל, וקבעה קווים מנחים לעבודת מנגנונים אלו." בנוסף הודעת כי תקיים ביקורת בנושא המנהרות והיערכות העורף.

3. נוכח ניסיונונו בטיפול בחלק מהנושאים הקשורים בבדיקה זו, נבקש להצביע על כמה סוגיות מרכזיות, שחלקן נדחקו לקרן זוית, ואשר דורשות לטעמנו בירור ובדיקה:

א. **חוקיות מדיניות התקיפה במהלך "צוק איתן"**: מעבר לבדיקת תקינות תהליכי קבלת החלטות במהלך "צוק איתן" – בדיקה חשובה כשלעצמה – נדרשת בחינה של חוקיות הפקודות, ההוראות וההנחיות של הדרג המדיני והצבאי לכוחות צה"ל הפועלים בשטח, בפרט בסוגיות הבאות:

(1) הגדרת "מטרה צבאית", במיוחד ביחס לתקיפות מכוונות מהאוויר של אתרים אזרחיים לכאורה (בתי מגורים, בתי קפה, מתקנים רפואיים, מתקני תשתית אזרחיים וכיו"ב).

(2) השימוש בארטילריה באזורים מאוכלסים והתאמתו לכללי ההבחנה והמידתיות על פי דיני הלחימה.

(3) הנחיות ביחס להפעלת אמצעי זהירות, מעבר לאזהרות, על מנת לצמצם את הפגיעה באזרחים, במיוחד במסגרת הלחימה הקרקעית באזורים מאוכלסים.

(4) "נוהל חניבעל" והאופן בו הופעל במסגרת "צוק איתן".

ראה התכתבות עם היועץ המשפטי לממשלה ביחס לסוגיות 1-3: <http://bit.ly/1nXD3wQ>

ופניית המשך בנושאים אלו מיום 6.10.14: <http://bit.ly/ZPmLLv>.

ראה פנייתנו ליועץ המשפטי לממשלה מיום 10.8.2014 בנושא "נוהל חניבעל":
<http://bit.ly/1s4kVIG>, ותזכורת מיום 6.10.14, <http://bit.ly/1vJOZmG>.

ב. **מנגנונים לבדיקת הנחיות הדרג המדיני והפיקודי**: בנוסף לביקורת על מנגנוני החקירה הפועלים לבירור תלונות וחשדות קונקרטיים בדבר הפרות דיני הלחימה, נדרשת לדעתנו התייחסות להעדר מנגנונים לבדיקה מערכתית. יש לבחון את הצורך בקיומו של מנגנון בדיקה עצמאי ואפקטיבי לבחינת חוקיותן של הוראות והנחיות הדרג המדיני והצבאי במהלך לחימה, לאור המלצותיה של ועדת טירקל, פסיקותיו של בג"ץ והדין הבינלאומי הרלוונטי (ראה התייחסות לסוגיה זו בהתכתבות עם היועץ המשפטי, הפניה לעיל).

ג. **חובות הגילוי לגבי מדיניות התקיפה ויישומה בפועל**: אנו סבורים כי יש לבחון האם ובאיזו מידה נדרשת מהדרג המדיני ומהצבא שקיפות ביחס להנחיותיהם ולפעולותיהם בזמן אמת, על מנת לאפשר ביקורת ציבורית אפקטיבית.

ד. **מיגון תושבי הדרום**: יש לבחון את היקף המיגון והתאמתו לצרכי התושבים, כמו גם את הקריטריונים למיגון. בפרט, נדרשת לדעתנו בחינה של העדר המיגון ביישובים הבדואים וביישובים חקלאיים באזור הנגב המערבי.

ראה עתירתנו בנושא מיגון היישובים הבדואים: בג"ץ 5019/14 **לבאד אבו עפאש נ' מפקד פיקוד העורף** (פסק דין חלקי, 20.7.2014), <http://bit.ly/1nWJIap>.

4. בנוסף, במהלך "צוק איתן" נוכחנו בתופעות מדאיגות של צמצום מרחב השיח הציבורי ופגיעה בחופש הביטוי. אנו רואים חשיבות רבה בבחינת ההתמודדות המערכתית עם תופעות אלו. בכלל זאת, אנו מציעים לבדוק אכיפה בררנית כלפי מתבטאים ברשת, התייחסות המשטרה לגילויי אלימות כלפי מפגינים והסתה לאלימות, התבטאויות פוגעניות של פקידים בכירים ועובדי מדינה בכלל, היקף ומשך המעצרים של מפגינים ערבים והשעיית סטודנטים על רקע התבטאויותיהם ברשתות החברתיות.

5. האגודה לזכויות האזרח תשמח לסייע בכל דרך לקיומה של חקירה יסודית וממצה. ככל שנתבקש, נשמח להעביר לידיך את כל החומרים שברשותנו אשר עוסקים בנושאים המפורטים לעיל ואם יתאפשר הדבר, נשמח להרחיב עליהם בכתב ובעל פה.

בברכת שנה טובה ומועדים לשמחה,

תמר פלדמן, עו"ד
 מנהלת מחלקת זכויות האדם
 בשטחים הכבושים

דן יקר, עו"ד
 היועץ המשפטי